

Dansk

Folketinget har d. 18. maj 2005 vedtaget en lov (nr. 336 af 18. maj 2005), der vedrører friskoler. I loven står der, at friskolerne skal opstille delmål og slutmål for undervisningen, og at opstillingen skal dokumentere, at friskolernes slutmål samlet set står mål med de slutmål, der er fastsat for folkeskolen. Det skal desuden være tydeligt, at der er overensstemmelse mellem undervisningsplan, delmål og slutmål. I første omgang gælder kravet for fagene dansk, engelsk og matematik/regning.

Med nedenstående tilføjelse af delmål og slutmål til vores læreplan har vi haft til hensigt at opfylde lovens krav.

Indhold

1. klasse	1
2. klasse	2
Delmål efter 1.-2. klasse	2
3. klasse	2
4. klasse	3
Delmål efter 3. - 4. kl.	3
5. klasse	3
6. klasse	4
Delmål efter 5. -6. klasse	4
7. klasse	5
8. klasse	5
Delmål efter 7. - 8. klasse	5
9. klasse	6
10. klasse	6
Delmål efter 9. - 10. klasse	7
Slutmål for faget dansk	8

1. klasse

Når bogstaverne skal læres, skal barnet være en aktiv deltager. Bogstaverne skal skabes et for et, og det er vigtigt, at barnet får lov at indleve sig i hele denne skabelsesproces. Der begynder gerne med et billede, der igen har sit udgangspunkt i en fortælling. I fortællingen og billedet finder barnet måske et tårn, der bliver til et T, en svane, der bliver til et S eller en kongesøn, der bliver til et K. Hele vores kulturs egen lange vandring fra de første billeder til det moderne, abstrakte skriftsprog gennemleves i en fortættet proces og grundlægger et nært forhold til bogstaverne. Denne proces tager det meste af 1. klasse og går forud for den første læsning.

Der tages udgangspunkt i den ydre aktivitet, tegning og skrivning, og gås frem mod den indre aktivitet, læsningen, i en veltilrettelagt og pædagogisk begrundet læreproces. I slutningen af 1. klasse skrives der enkelte ord og sætninger med store bogstaver i arbejdsbøgerne.

Som en meget vigtig del af undervisningen fortælles der dagligt eventyr, og eleverne øver mundtlig genfortælling

2. klasse

Skrivningen føres videre, så også de små bogstaver læres, og der laves små, sammenhængende tekster, hentet fra de fortællinger, digte eller recitationsøvelser, der arbejdes med i klassen.

Læseøvelser bliver en naturlig fortsættelse af skrivningen på den måde, at eleverne arbejder med kendte tekster. Der lægges vægt på glæden ved ordene, så der arbejdes meget med rim, remser, digte og recitationer.

I løbet af 2. klasse har en del af børnene lært at skrive og læse, nærmest af sig selv, uden pres. Men der er også en del, der endnu ikke ud fra sig selv har taget dette skridt, og dem ventes der tålmodigt på. Eleverne stifter gennem lærerens fortælling bekendtskab med de gamle dyrefabler og de store helgenlegender.

Delmål efter 1.-2. klasse

Eleverne skal lære at bruge talesproget til at fortælle, genfortælle, samtale og samarbejde. Fornemmelsen for og glæden ved det lydlige udtryk skal styrkes. De skal også lære at lytte aktivt. Evnen til at danne indre billeder i forbindelse med fortællinger skal plejes. De skal lære bogstaverne at kende, så de efterhånden bliver i stand til at skrive og læse små tekster, der berører det stof, der arbejdes med i klassen.

Gennem eventyrfortællinger, dyrefabler og legender føres eleverne i forbindelse med billedrige, folkelige litteratur.

3. klasse

De første skridt i retning af en mere selvstændig læsning og skrivning tages. Øvelsesstoffet hentes fra undervisningens fortællinger, og der er plads til små personlige formuleringer. Centralt står glæden ved at udtrykke sig. At skabe sprog er langt vigtigere end at kende alle retskrivningsfinesserne. Stavningen øves nænsomt, og fejl rettes med taktfølelse.

I 3. klasse begynder grammatikundervisningen, som har karakter af en opdagelsesrejse ind i sprogets lovmæssigheder. Der findes ord, der er beslægtede, og ord, der er forskellige fra hinanden i deres karakter. Senere bliver det til ordklasser, sproglige begreber og kategorier.

Der øves skrivning og læsning, og det foregår nænsomt, uden ydre pres, og med forståelse for den enkelte elevs eget tempo. Nogle elever vil fortsat måtte kæmpe med processen, og de hjælpes med passende læsestof i små doser.

En vigtig del af undervisningen er fortællingerne fra Det gamle Testamente.

4. klasse

Kunsten at skrive øves flittigt, og den sproglige formulering er i centrum for arbejdet. Stadig betones glæden ved sproget, og der opmuntres til selvstændighed og personlighed i formuleringen, samtidigt med at almene regler spiller en større og større rolle. Der skrives små tekster, genfortællinger fra undervisningens fortællinger og digte. Det vigtigste ved at skrive er at have noget på hjerte, og stoffet til teksterne kommer fra undervisning og fra elevernes personlige verden. At lytte til hinandens tekster er en vigtig øvelse.

Grammatikundervisningen spiller en fortsat større rolle, og der startes et systematisk arbejde med ordklasserne. Undervisningen må ikke få karakter af indlæring af tørre begreber, men snarere af en oplevelsesorienteret vandring ind i sprogets enkelte elementer. I løbet af 4. klasse tilstræbes sikkerhed i ordklasserne udsagnsord, tillægsord og navneord.

Recitation øves, og bl.a. kan der arbejdes med uddrag af Vølvens Spådom og andre sprogligt karakteristiske tekster. Bogstavrimene i den gamle nordiske digtning appellerer til den sproglige glæde og undren, men også andre digte øves og læres. Både højtlesning og indenadslæsning øves, dels i klassen og dels som små hjemmeopgaver. Retskrivning spiller en større og større rolle.

I 4. klasse fortælles der fra den nordiske mytologi.

Delmål efter 3. - 4. kl.

Gennem undervisningen skal eleverne have lært at bruge talesproget i samtale, samarbejde, fremlæggelse og fremførelse. De skal kunne lave mundtlige referater og fortællinger, de skal kunne læse op og lytte aktivt og følge op med spørgsmål. De skal kunne læse tekster, der er skrevet til aldersklassen, sikkert og med god forståelse

De skal kunne skrive små faglige og fiktive tekster og desuden bruge illustrerende billeder i egne tekster. De skal skrive sammenbundet, letlæselig grundskrift

De skal lære at bruge sproget som middel til konfliktløsning, overtalelse, underholdning og formidling af viden og kende til sprogets poetiske funktion. De skal vide, hvad en sætning er, og kende til forskellige ordklasser i deres bøjningsformer.

De skal kunne bruge forskellige kilder til information, herunder ordbøger og leksika.

Undervisningen skal tilrettelægges på en sådan måde, at evnen til at tænke levende i levende indre billeder stadig styrkes, samtidig med at det at tilegne sig informationer og betragte sproget som et redskab bliver mere og mere nærværende.

5. klasse

Elevernes egen tekstskrivning opmuntres og øves gennem forskellige skriftlige opgaver. Den helt frie stilskrivning venter endnu et år, men forberedes gennem selvvalgte opgaver, dagbogsagtige notater, beskrivelser fra klasseseture og andre fælles begivenheder og brevskrivning.

Grammatikundervisningen intensiveres, så alle ordklasser nu gennemgås, og bøjningerne øves. Retskrivningen øves helt målrettet, f.eks. gennem diktatskrivning.

I recitation og digtlæsning hentes en stor del af stoffet fra den historiske litteratur, f. eks. Iliaden og Odysseen, og eleverne stifter gennem recitationsøvelser bekendtskab med heksameteret. Læsningen øves bl.a. ved at klassen læser bøger, og der oprettes evt. et lille skolebibliotek, f.eks. med en samling af bøger lånt ud af elevernes hjem. Læselysten stimuleres også ved, at eleverne fortæller i klassen om bøger, de har fundet interessante osv. Fortællestoffet gives i 5. klasse især som en del af historieundervisningen og omfatter de gamle persiske, ægyptiske og indiske sagn.

6. klasse

I 6. klasse skrives selvstændige stile, også egentlige fristile. Elevernes nyvundne evne til bevidst iagttagelse skal danne udgangspunkt for en helt ny og selvstændig fortælleglæde, som der skal gives plads til i stileemnerne. Opgaverne kommer både fra elevernes egne erfaringer og fra undervisningsstoffet. Der lægges mere vægt på at pleje udtryksglæden end på den sproglige præcision. I 6. klasse arbejdes der med retskrivningen gennem systematiske øvelser, bl.a. diktatskrivning og gennemgang af retskrivningsregler.

I grammatikundervisningen trædes der ind i analysen. De vigtigste sætningsled læres gennem grundige øvelser. Også læsningen er vigtig, ikke kun gennem træning af læsefærdigheden, men også ved at eleverne stifter bekendtskab med gode forfattere. Fornemmelsen for stilistiske virkemidler udvikles begyndende, bl.a. gennem diskussioner af, hvad der er godt skrevet. Der lægges vægt på at øve mundtlig genfortælling, baseret på selvstændige iagttagelser, og eleverne kan holde små oplæg for klassen. I 6. klasse fortælles der fra den græske og romerske tid, og det sker i et fagfællesskab med historieundervisningen.

Delmål efter 5. -6. klasse

Eleverne skal lære at bruge talesproget forståeligt og klart i samtale, samarbejde, diskussion, fremlæggelse og fremførelse.

De skal kunne referere, kommentere og informere. Desuden skal de kunne fremlægge et fagligt stof.

Iagttagelse, argumentation og debat er nye områder, der skal plejes, men samtidig skal den skabende fantasi og den billedfyldte levende tænkning også stimuleres.

De skal lære at bruge hjælpemidler, der støtter kommunikationen, bl.a. stikord og plancher, og lytte aktivt og følge op med analytiske og vurderende spørgsmål. Desuden skal de kunne forstå lette norske og svenske tekster og andre udtryksformer og kende til nogle ligheder og forskelle mellem nabosprogene.

Efter 6 klasse skal de kunne læse sikkert og med passende hastighed i både skønlitterær og faglig læsning.

De skal skriftligt kunne formulere sig mere frit og sammenhængende, så de bygger videre på det tidligere lærte. De skal også kunne indsamle stof og lave en disposition. De skal beherske den elementære grammatik, kunne bøjne substantiver, verber, adjektiver og pronominer, ligesom de skal kunne bruge dem i de rigtige bøjningsformer, når de skriver egne tekster. Desuden skal de kunne konstruere en sætning og lave korrekt tegnsætning, ligesom de skal kunne skelne mellem hovedsætninger og bisætninger.

De skal kunne skrive en letlæselig håndskrift med passende hastighed.

I litteraturundervisningen skal de bygge videre på det allerede lærte. De skal også lære at kende til litteraturens foranderlighed gennem tiderne og til, at litteraturen afspejler den tid, den er blevet til i, og finde udtryk for værdier både i andres udsagn og i tekster og andre udtryksformer fra forskellige tider

7. klasse

Der arbejdes videre med den selvstændige tekstudformning, og det udstrækkes til også at gælde andre fag end dansk. På en lang række fagområder arbejdes der med forskellige former for skriftlige referater. Spørgsmålet om, hvilken skrivestil der passer til hvilke emner behandles. Nogle gange skal sagligheden og iagttagelsen i centrum af skrivningen, andre gange må man skrive mere oplevelsesorienteret.

Litteraturundervisningen spiller en tiltagende rolle, og elevernes læseglæde forsøges stimuleret. Deres egen læsning afspejles i undervisningen, der tales om forskellige bøger, der gives oplæg både fra lærer og elever og biblioteket besøges.

I grammatik arbejdes der hen imod en samlet oversigt over sætningsopbygning, analyser og ordklasser. Tegnsætning øves.

8. klasse

De tiltag, der er påbegyndt i 7. klasse, føres videre eller udvides. I øvelsen af den skriftlige formulering lægges der især vægt på to modsatrettede sider af udtrykket. På den ene side må sagligheden og præcisionen i det sproglige udtryk øves. På den anden side skal sproget også kunne blive et instrument til at udtrykke det indre liv. Eleverne stimuleres til at finde deres egen personlige udtryksform og samtidig i stigende grad få bevidsthed om stilistiske virkemidler, især gennem læsning af udvalgte forfattere. Procesorienteret skrivning, hvor bearbejdelsen af teksten fortsætter efter den første formulering, inddrages som et vigtigt øveområde. Litteraturundervisningen omfatter på dette klassetrin ud over udvalgte forfattere læsning af sociale skildringer, dagbøger (f.eks. Anne Franks dagbog), modstandsdigte, biografier, skildringer af fremmede miljøer og andre kulturer. Det er vigtigt at vise eleverne at litteraturen både afspejler og påvirker samfundsudviklingen. Som et led i litteraturundervisningen kan der på forskellige klassetrin, men ikke mindst i 8. klasse, arbejdes med en dramatisk opførelse om et udvalgt emne.

Delmål efter 7. - 8. klasse

De skal kunne bruge talesproget forståeligt, klart og varieret i samtale, samarbejde og diskussion og vælge den mundtlige genre, der passer bedst til situationen. Desuden skal de kunne fremlægge og formidle stof med indsigt i, hvilken form der passer til situationen, og hvilke hjælpemidler der bedst støtter hensigten. De skal kunne udtrykke fantasi, følelser, tanker, erfaringer og viden i en sammenhængende og disponeret form og bruge kropssprog og stemme som udtryksmiddel afpasset efter genre og kommunikationssituation. Den levende tænkning i indre billeder skal plejes. De skal kunne bruge hjælpemidler, der støtter kommunikationen, og gøre sig fri af manuskript, og tilsvarende lytte aktivt og forholde sig åbent, analytisk og vurderende til andres mundtlige fremstilling.

De skal kunne læse sikkert og med passende hastighed i både skønlitterær og faglig læsning og kunne fastholde det væsentlige i en tekst ved hjælp af understregning, referat, resumé og notater og efterhånden læse norske og svenske tekster.

De skal kunne skrive sammenhængende, klart og forståeligt om fantasi, følelser, tanker, erfaringer og viden i en form, der passer til situationen, og desuden skrive refererende, beskrivende, berettende, kommenterende, argumenterende og reflekterende. Desuden skal de kunne forholde sig til formel sproglig korrekthed i egne og andres tekster, bruge afsnits-opdeling, sætte tegn og markere replikker, anvende layout og bruge billeder i deres egne tekster, så det fremmer tekstens kommunikation. De skal skrive en læselig og personlig håndskrift med passende hastighed.

De skal kunne bruge og gøre rede for sproget som middel til konfliktløsning, overtalelse, underholdning, argumentation, og forholde sig analytisk og vurderende til sprog, sprogbrug og sprogrigtighed i deres egne og andres tekster. De skal kende forskellige sætningstyper og sætningsled samt ordklasserne og deres funktion i sproget, og anvende viden om litteraturens foranderlighed gennem tiderne og om, at litteraturen afspejler den tid, den er blevet til i.

9. klasse

Litteraturhistorien gør for alvor sit indtog. Der læses og gennemgås tekster fra den franske oplysningstid med vægten lagt på Voltaire, Rousseau og Diderot, og perioden gennemgås litteraturhistorisk med udgangspunkt i forfatternes biografier. Det føres videre til den tyske klassik med Goethe og Schiller som hovedfigurer, og udvalgte tekster læses og gennemgås, og også her lægges der i den samlede gennemgang vægt på biografien. I fokus af læsningen er opfattelsen af menneskebilledet, som følges i de forskellige perioder og hos de forskellige forfattere. Samtidig læses der parallelle danske forfattere og tekster, og der gives litteraturopgaver i mere moderne litteratur, hvor tilsvarende temaer er nærværende.

Det skriftlige udtryk videreudvikles og forfines, så det kan bruges til såvel følelsesmæssigt udtryk som til argumentation.

Og i forlængelse af det arbejdes der med hypertext, præsentation og film som produktionsformer, der kan udgøre et alternativ eller supplement til den mundtlige og skriftlige udtryksform. Eleverne gennemfører skriftlige iagttagelsesøvelser, skriver digte eller noveller som et led i den sproglige udvikling.

I sproglæren arbejdes der både med den sproglige form som et udtryk såvel som et middel, og enkelte sprogteoretikere berøres.

Desuden arbejdes der med genrebegrebet, og litterær analyse berøres.

10. klasse

Den litteraturhistoriske gennemgang fortsætter. Der lægges bl.a. vægt på den gamle nordiske litteratur med Edda og Saga, og desuden gøres der punktnedslag i både den danske, den nordiske og verdenslitteraturen på en sådan måde, at forskellige temaer berøres gennem læsningen.

Der laves en gennemgang af poetik og metrik, og også dramaets historie berøres. Parallelt hermed gives der en oversigt over andre mediers historie, især filmmediet.

Eleverne laver forskellige skriftlige opgaver, nogle af dem bundne, andre mere frie, men alle, så de er egnede til at skærpe den skriftlige formuleringsevne. Stilbegrebet bearbejdes og øves i det skriftlige, og centrale sproglige begreber som kommunikation, logik og pragmatik gennemgås, og det sættes i perspektiv i forbindelse med begreber som overbevisningskraft og sandhedsværdi.

Avislæsning, debat og forholdet mellem det relative og det absolutte, ligesom begreberne subjektivitet og objektivitet berøres. af aktuelle emner og i det hele taget forskellige former for argumentation hører til daglige sproglige øvelser i 10. klasse.

Delmål efter 9. - 10. klasse

Eleverne skal kunne bruge talesproget forståeligt, klart og varieret i samtale, samarbejde og diskussion, og de skal kunne fremlægge og formidle stof med indsigt i, hvilken form der passer til situationen, og hvilke hjælpemidler der bedst støtter hensigten. De skal desuden kunne udtrykke sig sprogligt fantasifuldt og levende og bruge kropssprog og stemme som udtryksmiddel afpasset efter genre og kommunikationssituation. De skal kunne udvælge og bruge hjælpemidler, der støtter kommunikationen, gøre sig fri af manuskript, lytte aktivt og forholde sig åbent, analytisk og vurderende til andres mundtlige fremstilling

De skal kunne fungere som mødeleder, der styrer og konkluderer, og i øvrigt forstå norsk og svensk i store træk og have kendskab til ligheder og forskelle mellem nabosprogene.

Læsningen skal være helt sikker og de skal kunne benytte varierende læsemåder afpasset efter formålet (oversigtslæse, punktlæse og nærlæse), fastholde det væsentlige i en tekst ved hjælp af understregning, mindmap, referat, resumé og notater, og kunne læse op og gengive egne og andres tekster i fortolkende og dramatisk form.

Skriftligt skal de beherske forskellige udtryksformer og genrer, byggende på det tidligere lærte, men i skærpet grad, og de skal kunne styre en skriveproces fra idé til færdig tekst. Tekstbehandling, søgning på internettet, anden elektronisk søgning, brug af ordbøger og leksika skal for eleverne være en naturlig del af læreprocessen.

På alle områder bygges der videre på det tidligere lærte, men desuden skal de kende til og kunne bruge argumenter og logiske fremstillinger, og samtidig kunne give en fremstilling liv både i det indholdsmæssige og det sproglige.

De skal kende forskellige genrer og deres blandingsformer inden for fiktion og ikke-fiktion og kunne gøre rede for genre, kommunikation, komposition, fortælleforhold, fremstillingsform, tema og motiv, sprog og stil samt meningen i tekster og andre udtryksformer selvstændigt og i samspil med andre.

De skal have bevidsthed om sproget som udtryk for den levende tænkning og som socialt virkende kommunikationsredskab. De skal kunne udtrykke sig i billeder, lyd og tekst i såvel enkle som mere komplekse produktioner i en form, der passer til situationen, samt i dramatisk form, og kunne søge

information på forskellige måder og i forskellige medier samt vælge den informationskilde, der er mest hensigtsmæssig.

Slutmål for faget dansk

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- tale forståeligt, klart og varieret i en form, der passer til situationen
- udtrykke fantasi, følelser, tanker, erfaringer og viden i en sammenhængende og disponeret form
- bruge kropssprog og stemme i en form, der passer til situationen
- bruge hjælpemidler til støtte for mundtlig fremstilling, fx tavle og overheadprojektor
- lytte aktivt i samtale og være åbne og analytiske, når de vurderer deres egen og andres mundtlige fremstilling
- lytte til norsk og svensk med forståelse.
- Leve sig ind i en læst, oplæst eller fortalt tekst, så der kan dannes indre billeder, så begrebsdannelsen kan blive levende og meningsfuld.
- Gennem indlevelse i forskellige tekster få baggrund for at danne sig et levende menneskebillede, og se sig selv meningsfuldt i en social sammenhæng, hvor det har betydning både for en selv og for andre, hvad man gør.
- læse sikkert og hurtigt med forståelse og indlevelse
- bruge forskellige læsemåder, der er afpasset læseformål, genre og medie
- fastholde det væsentlige af det læste i mundtlig og skriftlig form
- forholde sig åbent og analytisk til tekster fra forskelligartede medier
- opnå og vise indsigt i forskelligartede teksters og teksttypers egenart og virkemidler
- forstå og bruge forskellige trykte og elektroniske kildetyper (tekster, billeder og lyd) målrettet og kritisk, herunder at udvælge, bearbejde og sammenfatte det væsentlige i teksten i forhold til læseformål
- læse norske og svenske tekster med forståelse.
- tale og skrive forståeligt, klart og varieret i en form, der passer til situationen
- udtrykke fantasi, følelser, tanker, erfaringer og viden i en sammenhængende og disponeret form
- styre skriveprocessen fra ide til færdig tekst
- bruge kropssprog og stemme i en form, der passer til situationen
- bruge hjælpemidler til støtte for mundtlig fremstilling, fx tavle og overheadprojektor
- anvende og forholde sig til korrekt sprog, retstavning og tegnsætning i egne og andres tekster
- anvende layout så tekst og billeder understøtter kommunikationen
- skrive en læselig, personlig, rytmisk håndskrift med passende hastighed og skrive på computer med hensigtsmæssig skriveteknik
- lytte aktivt i samtale og være åbne og analytiske, når de vurderer deres egen og andres mundtlige fremstilling
- indgå i dialog om egne og andres skriftlige fremstillinger
- bruge informationsteknologi til at organisere, tydeliggøre og præsentere information til en bestemt målgruppe
- fastholde det væsentlige af det, de læser, hører og ser.

- gøre rede for sproget som handlemulighed og anvende det i en form, der passer til situationen
- tilegne sig kundskaber om sprog og sprogbrug, bl.a. bevidsthed og viden om sprogformer, om sproglig stil og korrekthed samt om sprogets virkemidler, funktion og opbygning
- have indsigt i sprog, teksters og forskelligartede mediers æstetik og gøre rede for samspillet mellem sprog, indhold, genre og situation
- få dannet en litterær dømmekraft
- gøre rede for og vurdere etiske, æstetiske og historiske aspekter i tekster og andre udtryksformer
- fortolke, vurdere og perspektivere ældre og nyere dansk og udenlandsk litteratur samt sagprosa og andre udtryksformer på baggrund af såvel umiddelbar oplevelse som analytisk fordybelse
- gøre rede for litterære genrer, fremstillingsformer, fortælleteknikker og virkemidler og anvende dem i en form, der passer til situationen
- tilegne sig kundskaber om trykte og elektroniske medier, billedkunst, film og drama og udtryksformernes sprog og æstetik
- anvende informationsteknologi til lyd- og billedforløb i fiktive og ikke-fiktive udtryksformer og multimedier i en form, der passer til situationen
- søge forskellig slags information og anvende den bevidst i en form, der passer til situationen.